

examensarbete

Våren 2010

Sektionen för Hälsa och Samhälle

Företagsekonomi

Penningtvättslagen

- I bakhuvudet på revisorn

Författare

Lars Granberg

Linn Höglund

Handledare

Leif Holmberg

Examinator

Bengt Göransson

Sammanfattning

Titel: Penningtvättslagen – I bakhuvudet på revisorn

Uppsatsens syfte är att ta reda på enskilda revisorers uppfattning om penningtvättslagens eventuella påverkan på revisorns arbete och kundrelation. Dessutom undersöker uppsatsen enskilda revisorers syn på om de anser att de har förutsättningarna som krävs för att följa penningtvättslagen. Studien har genomförts med en kvalitativ undersökningsmetod. Fem revisorer med lång erfarenhet inom revisionsbranschen har blivit intervjuade och därmed bistått med sina åsikter.

Enligt lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism är revisorer skyldiga att granska och anmäla transaktioner som kan misstänkas vara penningtvätt eller finansiering av terrorism. Revisorerna är även skyldiga att ha god kundkännedom, vilket bland annat innebär att de skall göra noggranna identitetskontroller. Från en del håll har det dock framkommit åsikter om att det inte är problemfritt att involvera revisorer i lagstiftningen mot penningtvätt.

Den genomförda undersökningen visar att majoriteten av de intervjuade revisorerna inte ser några direkta problem med att vara involverade i penningtvättslagen. Åsikterna är dock delade och några är kritiska till lagstiftningen. Slutsatserna av studien är att majoriteten av respondenterna inte ser att lagen påverkar relationen till klienten. De anser vidare att lagen innebär mer arbete, men detta ser revisorerna inte som särskilt påfrestande. Revisorerna som har deltagit i studien anser själva att de har goda förutsättningar att följa lagen.

Nyckelord: Penningtvätt, Revisor

Abstract

Title: The money laundering law – In the background of the auditor’s mind

The purpose with this thesis is to study the opinions that individual auditors have about the law against money laundering. The study will examine the opinions from auditors about how the law affects their work and their relations to the clients. Individual auditors view of the conditions to follow the law against money laundering, will also be studied in this thesis. The study was conducted with a qualitative research method. Five auditors with long experience from the accounting profession have been interviewed and had thereby assisted the thesis with their views.

According to the law (2009:62) against money laundering and terrorist financing, auditors are obligated to examine and report transactions that could be suspected money laundering or terrorist financing. Auditors are also responsible to have a good knowledge about their clients, which for instance means that they must do accurate identity checks of the clients. However some people have pointed out that it’s not without any problems to involve auditors in the law against money laundering.

The study shows that a majority of the interviewed auditors don’t see any problems with being involved in the regulation against money laundering. However the opinions are divided and some of the auditors are critical to the regulation. The conclusion from the study is that most of the interviewed auditors don’t think that the relation to the client is affected by the law against money laundering. Further on they think that the law means more work, but the auditors don’t see this as particularly problematical. The auditors that have participated in the study believe that they have good terms to follow the law against money laundering.

Keywords: Money Laundering, Auditor

Förord

Framför er har ni i detta ögonblick en kandidatuppsats som är skriven på Högskolan i Kristianstad, under vårterminen år 2010. Vi skulle nu vilja tacka alla er som hjälpt och stöttat oss under denna tid. Utan er hade uppsatsen aldrig varit möjlig att genomföra.

Först och främst skulle vi vilja tacka alla de revisorer som ställde upp på intervjuer. Ni tog er tid att med glädje svara på våra frågor, trots hög arbetsbelastning vid tillfället för intervjuerna. Era svar har varit otroligt viktiga för denna uppsats.

Vi skulle även vilja tacka vår handledare Leif Holmberg för de råd och tips vi fått under perioden. Vi vill också passa på att tacka våra klasskamrater som har förgyllt tiden och bidragit med viktiga synpunkter. De vänner som haft förståelse för att vi under perioden varit upptagna och ej haft möjlighet att närvara på alla roliga evenemang, förtjänar också ett tack.

Sist men absolut inte minst vill vi frambringa ett riktigt stort tack till våra familjer, som bidragit med tankeverksamhet såväl som praktiskt arbete.

Tack!

Kristianstad, Maj 2010

Lars Granberg

Linn Höglund

Förkortningar

EBM	Ekobrottsmyndigheten
EU	Europeiska Unionen
FAR	Föreningen Auktoriserade Revisorer
Far	Organisationen för revisions- och rådgivningsbranschen
FATF	Financial Action Task Force
RKP	Rikskriminalpolisen
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
SRS	Svenska Revisorsamfundet

Innehållsförteckning

---

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemdiskussion	3
1.3 Syfte	4
1.4 Frågeställning	5
1.5 Disposition	5
2. Metod.....	6
2.1 Val av metod	6
2.2 Urval.....	6
2.3 Tillvägagångssätt.....	7
2.4 Datainsamling.....	8
3. Teoretisk referensram.....	10
3.1 Penningtvätt.....	10
3.1.1 Definition.....	10
3.1.2 Penningtvättsmetoder	11
3.1.3 Internationellt.....	13
3.1.4 Lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.....	14
3.1.5 Finanspolisens	15
3.2 Revisorn	16
3.2.1 Revisorns arbete	16
3.2.2 Förtroende och oberoende	17
3.2.3 Tystnadsplikt.....	18
3.2.4 Revisorers tillämpning av penningtvättslagen	18
3.2.5 Synpunkter på anmälningsskyldigheten	21
3.2.6 Låg misstankegrad	22
4. Empiri.....	24
4.1 Erfarenhet	24
4.2 Penningtvättslagens påverkan på revisorn	24
4.3 Utbildning och vägledning	26
4.4 Revisorns inställning till anmälningsskyldigheten av penningtvätt.....	27
4.5 Grad av säkerhet vid anmälning av penningtvätt	28
4.6 Revisorns uppfattning om lagens påverkan på kunden	29
4.7 Revisorers risktagande	30
4.8 Övriga åsikter om penningtvättslagen.....	31
5. Analys	33
5.1 Förtroende och tystnadsplikt	33
5.2 Misstankegrad och påtryckningar för att behålla kund	34
5.3 Utbildning och vägledning	35
5.4 Påverkan på arbetet och möjligheterna att följa lagen	36
5.5 Sammanfattning av analys	38

6. Slutsats.....	39
6.1 Besvarande av frågeställning	39
6.1.1 <i>Tror revisorer att penningtvättslagen kan påverka kundrelationen?</i>	39
6.1.2 <i>Anser revisorer att penningtvättslagen har påverkat deras arbete?</i>	39
6.1.3 <i>Anser revisorer att de har förutsättningarna som krävs för att följa penningtvättslagen?</i>	40
6.2 Avslutande kommentarer	40
6.3 Förslag till vidare forskning	41
Källförteckning.....	43

Bilagor:

Bilaga 1: Brev, intervjufrågan

Bilaga 2: Intervjuguide

1. Inledning

Detta kapitel ger läsaren en introduktion till ämnet. Först ges en beskrivning av bakgrunden till penningtvättslagen, därefter följer en problemdiskussion som behandlar tankar kring revisorns involvering i penningtvättslagen. Problemdiskussionen följs av uppsatsens syfte, som i sin tur mynnar ut i en frågeställning. Kapitlet avslutas med en redogörelse över uppsatsens fortsatta disposition.

1.1 Bakgrund

Första gångerna termen penningtvätt användes var det i syfte att ge namn åt hur man ger kriminellt intjänade pengar ett sken av att vara hederligt intjänade. Det var under 1920-talet som kriminella gäng i Amerika började investera illegala pengar i tvätterier och biltvättsfirmor, därav termen ”Money Laundering” (Magnusson, 2009). De illegala pengarna kom huvudsakligen ifrån spritlangning, dobbleri och prostitution (Magnusson & Sigbladh, 2001). Under årens gång har betydelsen av ordet ”Money Laundering” ändrats och fått en mer omfattande innebörd. Numera täcker begreppet alla pengar som har haft någon typ av kontakt med brottslig verksamhet (Magnusson, 2009).

Pengar som intjänats på ett illegalt sätt, vill de kriminella kunna spendera utan att det finns tecken på att något olagligt förekommit (RKP, 2009:4). Pengar i form av kontanter lämnar nästan inga spår efter sig, till skillnad från olika typer av dokument. Detta gör att många illegala transaktioner sker med kontanta medel, vilket skapar ett behov av att omvandla pengarna till legala medel, det vill säga tvätta pengarna (Schneider & Windischbauer, 2008). De pengar som genomgår en penningtvättsprocess kan härstamma från en mängd olika typer av brott, exempelvis rån, utpressning, narkotikabrott, stöld, bedrägeri, förskingring och skattebrott (RKP, 2009:4).

Det första internationella initiativet till att motverka penningtvätt togs fram under 1980-talet. Initiativet riktade framförallt uppmärksamhet mot att

finansiella institut skulle arbeta med att bekämpa penningtvätt (He, 2006). EU tog sin första ansats mot penningtvätt år 1991, genom ett direktiv som numera är allmänt känt som första penningtvättsdirektivet. Det fanns en oro att EU:s fria kapitalrörlighet skulle utnyttjas till penningtvätt. Med direktivet ville EU att medlemsländerna skulle skapa en enad front mot penningtvätt. Detta första penningtvättsdirektiv berörde finansiella institut och kreditinstitut (Prop. 2008/09:70).

I slutet av 1990-talet började de kriminella arbeta fram nya sätt att tvätta pengar på. Tidigare hade de framförallt använt sig utav finansiella verksamheter vid penningtvätt. Efter första penningtvättsdirektivet skärptes regleringen kring kredit- och finansiella institut, vilket försvårade penningtvätt. Kriminella började då istället leta efter andra alternativ och vände sig till aktörer inom professionella yrken, exempelvis advokater och revisorer (He, 2006).

Det första penningtvättsdirektivet omarbetades år 2001, bearbetningen resulterade i det som kallas andra penningtvättsdirektivet. Direktivet gällde inte längre enbart kredit- och finansiella institut, utan inkluderade även verksamheter som till exempel revisorer, fastighetsmäklare, skatterådgivare, kasino, auktionsfirmor med flera (Leong, 2007). Enligt He (2006) har de här aktörerna en position som gör att de kan få ett helhetsperspektiv, istället för att endast se enskilda transaktioner. Att till exempel revisorer ser helheten över ett företag, till skillnad från exempelvis en bank, gör att de befinner sig i en ställning där förutsättningarna att upptäcka misstänkt penningtvätt är goda. He (2006) nämner också att med tanke på att advokater, revisorer med flera hade börjat bli involverade i penningtvätt var det viktigt att få med dem i direktivet mot penningtvätt. EU:s andra penningtvättsdirektiv infördes i Sverige genom en ny lag 1 januari år 2005 (Prop. 2008/09:70).

Nästan all kriminell verksamhet innehåller ofta någon form av penningtvätt. Problemen med organiserad kriminalitet är något som ökar, både internationellt och i Sverige. Den naturliga följderna av detta är att även ökad penningtvätt blir ett bekymmer. För att förhindra penningtvätt krävs det allt hårdare regleringar (Motion 2008/09:Ju10). År 2005 omarbetades EU:s penningtvättsdirektiv

återigen och följden blev det tredje penningtvättsdirektivet. Det var nu inte längre endast penningtvätt som stod i fokus, utan direktivet omfattade även förebyggande åtgärder mot finansiering av terrorism. Huvuddragen i det tredje penningtvättsdirektivet är i princip samma som i de tidigare direktiven, dock har flertalet av reglerna blivit strängare (Prop. 2008/09:70). Ett av områdena där reglerna har blivit hårdare är när det gäller identitetskontroller. Antalet aktörer som involveras i direktivet utökades också till att omfatta alla som riskerar att utsättas för penningtvätt (Motion 2008/09:Ju10). EU:s tredje penningtvättsdirektiv infördes i Sverige genom en ny penningtvättslag som började gälla den 15 mars år 2009 (Croneborg, 2009). Lagen har nu funnits i över ett år, vilket bör innebära att revisorer och revisionsbolag har hunnit anpassa sig efter den.

1.2 Problemdiskussion

Revisorer är en yrkesgrupp som i allt större utsträckning utnyttjas för penningtvätt. Många av de tjänster en revisor erbjuder, berör områden som kan används till att tvätta pengar. Revisorn kan omedvetet utföra uppgifter som kan härledas till penningtvätt. Genom att ta med revisorer i lagen mot penningtvätt och finansiering av terrorism, tvingas revisorer öka sin uppmärksamhet för att undvika att indirekt medverka till penningtvätt (He, 2006).

He (2006) poängterar dock att det inte är problemfritt att involvera revisorer i lagstiftningen mot penningtvätt. Revisorer har tillgång till känslig information angående företag, informationen får inte föras vidare och revisorn har tystnadsplikt. För att revisorn skall kunna utföra sitt arbete optimalt, spelar förtroendet mellan revisor och klient en stor roll. En lag där revisorn är skyldig att anmäla misstänkt penningtvätt, skulle enligt He (2006) kunna skada relationen mellan revisor och klient. Larsson (1, 2005) nämner att det kan finnas en risk att kunderna upplever revisorer som poliser, vars uppgift är att agera i statens intresse. Kunderna är kanske då inte lika benägna att bistå revisorn med hjälp, som kan underlätta revisionen. En minskad hjälp gör att revisorn lättare missar felaktigheter och revisionen blir lidande (Larsson, 1, 2005).

Vid minsta antydning på penningtvätt är revisorer skyldiga att rapportera till myndigheterna. Revisorerna skall alltså lämna en rapport även om de inte med säkerhet vet att penningtvätt har utförts, men dock har tecken på oegentligheter påträffats (Davies, 2007). Enligt Lundin (2008) krävs det en misstankegrad som är mycket hög, innan revisorn gör en anmälan angående ekonomisk brottslighet. Rikskriminalpolisen (2009:4) framlägger i sin årsrapport 2008 att extremt få anmälningar angående misstänkt penningtvätt inkommer från revisorer.

Sammanfattningsvis kan alltså revisorns skyldighet att följa penningtvättslagen enligt He (2006) skapa problem, då det finns risk att revisorns relation till kunden påverkas negativt. Även Larsson (1, 2005) ser problem, då han anser att revisionen kan bli lidande. Tankarna He (2006) och Larsson (1, 2005) har gör att det uppstår funderingar kring vad revisorer själv anser om att vara involverade i penningtvättslagen. Lundin (2008) beskriver att det krävs en hög misstankegrad innan revisorn anmäler brott. Detta gör det intressant att fundera över om revisorer anser det vara möjligt att följa penningtvättslagen.

1.3 Syfte

Med tanke på ovanstående resonemang är syftet med denna uppsats att framlägga vad enskilda revisorer har för uppfattning om penningtvättslagens påverkan på deras arbete och kundrelation. Vi vill också ta reda på hur enskilda revisorer ser på möjligheterna att följa lagen.

1.4 Frågeställning

Utifrån syftet har följande frågeställning formulerats:

- Tror revisorer att penningtvättslagen kan påverka kundrelationen?
- Anser revisorer att penningtvättslagen har påverkat deras arbete?
- Anser revisorer att de har förutsättningarna som krävs för att följa penningtvättslagen?

1.5 Disposition

Uppsatsens fortsatta disposition är följande:

Kapitel 2 Ger en redogörelse över hur undersökningen har utförts. Merparten av kapitlet beskriver de genomförda intervjuernas tillvägagångssätt.

Kapitel 3 Skall ge läsaren en förståelse för undersökningsområdet. Inleds med att beskriva penningtvätt, för att därefter gå in på revisorns roll.

Kapitel 4 Återger det som framkom under de fem intervjuer som genomförts.

Kapitel 5 Jämför och gör en analys mellan det empiriska materialet och den teoretiska referensramen.

Kapitel 6 Besvarar uppsatsens frågeställning, samt ger förslag till vidare forskning.

2. Metod

Kapitlet beskriver hur undersökningen har utförts. En kort beskrivning av metod valet inleder kapitlet. Därefter redogörs det för valet av respondenter och upplägg på intervjuerna. Avslutningsvis beskrivs datainsamlingens tillvägagångssätt.

2.1 Val av metod

Valet att skriva om enskilda revisorers åsikter kring penningtvättslagen, gör att vi har valt att genomföra en kvalitativ studie. Genom en kvalitativ studie har vi möjlighet att ta del av revisorns innersta tankar och få mer utvecklade svar. En kvalitativ studie gör det dessutom enklare för oss att se helheten och få en bättre förståelse över varför den enskilda revisorn har en viss åsikt. Valet av metod styrks av Lundahl och Skärvad (1999), som beskriver att en kvalitativ studie är särskilt lämplig att använda sig utav när det är respondenternas personliga åsikter och uppfattningar som är syftet med undersökningen.

Undersökningen är utförd genom fem stycken semistrukturerade intervjuer. En intervjuguide med några i förväg fastställda frågor var utgångspunkten för våra intervjuer. Frågorna anpassades efter respondenternas svar och följdfrågor ställdes, vilket gjorde att vi fick ut maximalt av intervjuerna (Christensen, Engdahl, Gräas & Haglund, 2001).

2.2 Urval

Vi valde att i huvudsak koncentrera våra intervjuer till Malmöområdet. Storstadsområden tror vi har en högre kriminalitet, vilket kan medföra mer penningtvätt. Vi tror därför att sannolikheten är större att revisorer i storstadsområden kommer i kontakt med penningtvätt. För att få kontakt med revisionsbyråerna skickade vi ut förfrågningar till de större byråerna i Malmö.

Revisorerna hade vid perioden för uppsatsskrivandet hög arbetsbelastning, vilket gjorde att vi i en del fall fick skicka ut påminnelser, samt ringa för att få gensvar. Vid första utskicket av förfrågningar hade vi specificerat att vi ville intervjua auktoriserade revisorer. Från början trodde vi att det framförallt var auktoriserade revisorer som kom i kontakt med penningtvättsfrågor. Efter att ha läst in oss ytterligare på ämnet insåg vi dock att även godkända revisorer har god insyn i frågorna. Det visade sig också inte vara möjligt att klara tidsramen om vi enbart ville intervjua auktoriserade revisorer, då de var uppbokade under en längre tid framöver. Vi justerade därför förfrågningen till att även gälla godkända revisorer, vilket innebar att det fanns ett större antal möjliga intervjupersoner.

De revisorer som blev intervjuade bestod av några som var utvalda av sin respektive revisionsbyrå och ett fåtal som valdes ut på grund av att vi hade personliga kontakter till dem. Denna typ av urval är det som av Christensen, *et al.* (2001) kallas bekvämlighetsurval. De respondenter som var personliga kontakter till oss, kan antas känna ett större förtroende för oss, vilket kan innebära att de var lite mer frispråkiga och inte var rädda att säga vad de tyckte. Att personerna vi intervjuade var personliga kontakter till oss, kan även ha medfört att de saknade intresse för de frågor vi ställde och endast ställde upp på intervjun av vänlighet, därmed kan svaren ha blivit lidande. Respondenter som var tillfrågade att ställa upp av sin revisionsbyrå, har troligtvis valt att ställa upp därför att ämnet intresserar dem. Intresserar ämnet revisorn, tror vi att det medför större engagemang i att besvara frågorna och ge oss den information vi önskar.

2.3 Tillvägagångssätt

Intervjufrågorna utformades genom att vi först läste artiklar och teorier med anknytning till ämnet, därefter diskuterades lämpliga frågor fram med utgångspunkt från vår frågeställning. Frågorna formulerades sedan om ett antal gånger, bland annat för att undvika ledande frågor, allt i enlighet med Hartman (2003). I efterhand visade det sig att en fråga var dåligt formulerad och svår för

respondenterna att förstå. Vi valde dock att ha kvar frågan och istället precisera frågan vid intervjutillfällena, vilket gjorde att eventuella oklarheter eliminerades. Intervjufrågorna skickades ut till respondenterna några dagar innan intervjuerna, för att de skulle få tid att reflektera över frågorna.

Nästan alla intervjuer har genomförts ute på respondenternas respektive kontor. En intervju var dock tvungen att utföras via telefon, på grund av stort geografiskt avstånd mellan intervjuare och respondent. Vid en telefonintervju anser vi att det kan vara svårare att skapa en bra relation, som gör att respondenten känner förtroende till intervjuaren, detta är något som även Christensen, *et al.* (2001) framhäver.

Vårt uppsatsämne kan vara känsligt för revisorerna då de har en skyldighet att följa lagen, men kanske inte alltid har förutsättningarna att följa den. Detta är något revisorn kanske inte vill visa utåt och delge andra. Eftersom ämnet kan vara känsligt, var vi noga med att i början av varje intervju poängtera att allt som framkom under intervjun skulle presenteras anonymt i uppsatsen.

Vi valde att inte spela in intervjuerna. En inspelning tror vi hade kunnat innebära att respondenterna inte hade velat svara fullt ut på frågorna. Tankarna om att en inspelning kan påverka respondenten negativt är en åsikt som även Christensen, *et al.* (2001) nämner. Valet att inte spela in intervjuerna gjorde att vi istället delade upp intervjuansvaret mellan oss. En fick huvudansvaret för att föra dialogen och ställa frågor, under tiden som den andra hade som huvuduppgift att föra anteckningar. Denna arbetsfördelning innebar att var och en av oss kunde ha full koncentration på sin uppgift, med följderna att vi fick ut bästa möjliga svar samtidigt som vi fick utförliga anteckningar.

2.4 Datainsamling

Vår uppsats är baserad på de intervjuer vi genomförde, samt på information från artiklar, litteratur, hemsidor och lagar. Artiklar och liknande har vi använt oss av för att bygga upp en teoretisk referensram, samt en bakgrund till ämnet. För att

hitta informationen användes Internet, bibliotek och databaser. Vid insamlandet var vi observanta mot var informationen kom ifrån, att ständigt bära med sig ett kritiskt förhållningssätt vid insamlande av data påpekas av Lundahl, *et al.* (1999). Vikten av att vara källkritisk gjorde att vi försökte tänka efter huruvida informationen kunde vara vinklad eller insamlad på ett sätt som kunde påverka trovärdigheten.

3. Teoretisk referensram

Syftet med kapitlet är att ge läsaren en ökad förståelse för undersökningsområdet. Kapitlet är uppdelat i två olika delar, penningtvätt och revisorn. För att kunna förklara penningtvättslagens inverkan på revisorn består första delen av en genomgång över vad penningtvätt innebär. Andra delen av kapitlet beskriver revisorns roll, samt revisorns skyldigheter enligt penningtvättslagen.

3.1 Penningtvätt

3.1.1 Definition

Penningtvätt har ingen standardiserad definition och det finns många tolkningar om vad som räknas till begreppet penningtvätt (Örnemark Hansen, 1998). Agneta Syrén (2005) har definierat penningtvätt på följande sätt:

”att ta emot, omvandla, överlåta eller överföra tillgångar som förvärvats illegalt för att maskera eller dölja deras olagliga ursprung med syfte att göra tillgångarna legitima”. (Syrén, 2005, s.17)

En annan definition av penningtvätt återfinns i lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, i lagen går det att läsa följande:

”sådana åtgärder

a) med brottsligt förvärvad egendom, som kan medföra att egendomens samband med brott döljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återskaffandet av egendomen försvåras, samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen,

b) med annan egendom än som avses i a, om åtgärderna är ägnade att dölja att någon har berikat sig genom brottslig gärning,” (SFS, 2009:62 1:5§ 6 p.)

Oavsett hur penningtvätt definieras, innebär begreppet hur pengar byter skepnad från att vara illegala till att uppfattas som legalt intjänade. Processen med att dölja de illegala pengarnas ursprung kan utföras på en mängd olika sätt (Örnemark Hansen, 1998).

3.1.2 Penningtvättsmetoder

Penningtvätt kan beskrivas i tre steg. I det första steget placeras de illegalt intjänade pengarna i en legitim bank, för att få in pengarna i det finansiella systemet. I det här steget brukar termerna primär- och sekundär insättning nämnas. Primär insättning innebär att flera små bankinsättningar sker, insättningarna görs ofta på flera olika bankkonton. De små insättningarna och spridningen över olika konton gör att risken för att bli upptäckt minskar. Vid sekundär insättning placeras inte pengarna direkt på ett bankkonto. Istället förs pengarna in i det finansiella systemet, genom till exempel bildande av bolag eller placering i livförsäkringar. Andra steget i penningtvättsprocessen är skiktningen. I detta steg utförs flertalet transaktioner med hög intensitet, där pengarna bland annat flyttas runt mellan olika länder och konton. Syftet med detta är att dölja pengarnas illegala ursprung. Tredje och sista steget innebär att pengarna investeras i exempelvis affärsverksamheter och turismprojekt. Pengarna har nu omvandlats till lagliga medel och kan inte längre hänföras till någon illegal verksamhet (Schneider, *et al.*, 2008).

De metoder som används för penningtvätt varierar och deras grad av komplexitet är väldigt skiftande. Vilken metod som väljs kan bland annat bero på var brottet har begåtts, hur det kriminella gängets organisation är utformad, tillgången till teknologi och mängden likvida medel som skall tvättas (Leong, 2007).

Att sätta in de likvida medlen på ett bankkonto är den penningtvättsmetod som är mest förekommande. Via banken finns det därefter möjlighet att omvandla pengarna till värdepapper, resecheckar och liknande. Bankens elektroniska tjänster gör det även möjligt att förflytta pengarna mellan olika konton (Magnusson, *et al.*, 2001). Nya betaltekniker innebär att kontrollen begränsas,

vilket gör att förutsättningarna för att genomföra transaktioner utan restriktioner ökar (Schneider, *et al.*, 2008). Risken att penningtvätt avslöjas kan minska genom att många små insättningar på olika bankkontor och bankkonton görs. När mindre summor placeras på olika konton och detta utförs av flera aktörer, kallas metoden ”smurfing” (Magnusson, *et al.*, 2001). De penningtvättsmetoder som flest använder sig utav i Sverige är ”smurfing” och metoder med liknande tillvägagångssätt som ”smurfing” (Syrén, 2005).

Ett bra sätt för kriminella att tvätta pengar på kan vara via ett växlingskontor. Graden av anonymitet på ett växlingskontor är hög, därmed är risken att penningtvätten avslöjas låg (Örnemark Hansen, 1998). Via växlingskontor är det möjligt att växla kontanterna till andra valutor, många gånger växlas pengarna senare tillbaka till den lokala valutan (Magnusson, *et al.*, 2001). Utförs ett flertal valutaväxlingar är det svårare att härleda de likvida medlen till illegal verksamhet (Örnemark Hansen, 1998).

Investering i fastigheter kan också vara ett lockande sätt att tvätta sina illegala pengar på. När fastigheten senare avyttras till ett högre pris, kommer reavinsten att rapporteras till skattemyndigheten. När försäljningsfasen är avslutad har pengarna konverterats till lagliga medel (Syrén, 2005).

Penningtvättare utnyttjar emellanåt lagligt upprättade bolag för att dölja svarta pengars ursprung. Metoden kräver att individen som tvättar pengar har tillgång till ett bolag som hanterar ett större flöde av kontanter. Det är då möjligt att öka kassans innehåll med svarta pengar, utan att dra på sig extra uppmärksamhet. Lyckas man blanda de svarta pengarna med företagets faktiska omsättning, går det inte längre att härleda pengarna till illegal verksamhet (Syrén, 2005). Verksamheter som ofta är involverade i denna metod är till exempel restauranger, pizzerior och biltvättar. Utmärkande för de här verksamheterna är att det är svårt att kontrollera hur många varor och tjänster som säljs (Magnusson, *et al.*, 2001).

3.1.3 Internationellt

Penningtvätt involverar ofta aktörer i flera olika länder och pengarna flyttas över landsgränserna. För att kunna bekämpa penningtvätt är det nödvändigt att världens länder arbetar tillsammans och flera internationella samarbeten har därför skapats (Leong, 2007).

Financial Action Task Force (FATF) är en internationell organisation, som grundades år 1989. Organisationen har 35 medlemsländer och arbetar med att utveckla policys för att motverka penningtvätt och terrorist finansiering på internationell nivå (FATF GAFI, 2010). Sedan organisationen grundades har Sverige varit en av medlemmarna, mellan perioden 1 juli år 2003 till 31 juni år 2004 var Sverige ordförandeland (Syrén, 2005). År 1990 utgav FATF för första gången rekommendationer angående bekämpning av penningtvätt, rekommendationerna har bearbetats två gånger år 1996 och år 2003 (FATF GAFI, 2010). FATF:s arbetsområde utökades efter terrorist attentaten som skedde i USA den 11 september år 2001. Från att tidigare endast arbetat med bekämpande av penningtvätt, ingår numera även frågor kring att motverka terrorism finansiering i FATF:s agenda. Medlemsländerna står konstant under uppsikt av FATF, de bevakar hur väl länderna följer riktlinjerna som organisationen utarbetat för bekämpning av penningtvätt (Leong, 2007). År 2005 när Sverige blev granskat av FATF, påpekade organisationen att vissa förbättringar borde göras. FATF ansåg att 24-timmarsregeln borde tas bort, att antalet aktörer som var skyldiga att anmäla penningtvätt borde utökas och att anmälningsplikten borde gälla även för finansiering av terrorism (SOU, 2008:32).

Rekommendationerna som FATF gett ut är det som legat till grund för EU:s penningtvättsdirektiv (SOU, 2007:23). Oktober år 2005 utgavs EU:s tredje penningtvättsdirektiv, direktivet är i enlighet med FATF:s 40 rekommendationer (Leong, 2007). Senast december år 2007 skulle EU:s medlemsstater ha ändrat sina lagar och författningar, för att nå en överensstämmelse med det tredje penningtvättsdirektivet. Direktivet är endast ett minimikrav och medlemsländerna kan införa strängare regler om det anses vara nödvändigt (Direktiv 2005/60/EG). I Sverige infördes tredje penningtvättsdirektivet genom en ny lag som började gälla den 15 mars år 2009 (Croneborg, 2009).

3.1.4 Lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, har till syfte att motverka att finansiella verksamheter och andra näringsbetingade verksamheter används för penningtvätt och finansiering av terrorism (SOU, 2007:23). I Sverige finns det uppemot 15 000 företag som berörs av lagen. Företagen är skyldiga att undersöka och lämna in rapporter vid misstänkta penningtvättsfall eller fall där finansiering av terrorism misstänks (RKP, 2009:4).

Verksamheter som inkluderas i lagen är bland annat:

- Auktionsföretag
  - Bank & Finans
  - Kasino
  - Fastighetsmäklare
  - Fondbolag
  - Försäkringsförmedlare
  - Handel med antikviteter och konst
  - Handel med ädelstenar och ädelmetaller
  - Kreditmarknadsbolag
  - Revisorer
  - Skatterådgivare
  - Valutaväxling
  - Verksamhet för utgivning av elektroniska pengar
- (RKP, 2009:4)

De verksamheter som berörs av lagen är skyldiga att ha god kännedom om sina kunder. För att få kännedom om kunderna skall verksamheterna kontrollera kundernas identiteter, exempelvis via identitetshandlingar. Kundkännedom innebär också en skyldighet att ta reda på syftet och karaktären av affärsförbindelsen. De tillfällen då kundkännedom skall erhållas är när en affärsförbindelse upprättas, när det sker en transaktion på 15 000 euro eller mer och när det sker en transaktion på mindre än 15 000 euro, men anknytning till andra transaktioner gör att totalbeloppet överstiger 15 000 euro. Verksamheterna skall också skaffa kännedom om kunden när tidigare identitetsuppgifter varit bristfälliga och opålitliga. Finns det misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism skall alltid kundkännedom skaffas, oavsett situationen i övrigt. Kundens identitet skall kontrolleras innan en affärsförbindelse skapas eller en transaktion utförs. Affärsförbindelser och transaktioner skall

kontinuerligt följas upp, för att säkerställa att informationen om kunden stämmer överens med kundens agerande. Den information som har samlats in angående kunden skall behållas i fem år, efter det att affären avslutats (SFS, 2009:62).

För att ha möjlighet att upptäcka misstänkta fall av penningtvätt eller finansiering av terrorism skall transaktioner granskas. En misstänkt penningtvättstransaktion skall i den grad det är möjligt ej genomföras. Påträffas ett misstänkt fall av penningtvätt eller finansiering av terrorism skall information genast lämnas till Rikspolisstyrelsen, efter det att en närmre analys av fallet genomförts. Om ett misstänkt penningtvättsfall upptäckts och information lämnats till Rikspolisstyrelsen eller om en närmre analys genomförts, får detta inte avslöjas för kunden, då det finns ett meddelandeförbud. Har någon som ansett det vara nödvändigt lämnat information till Rikspolisstyrelsen, skall personen i fråga inte bli anklagad för att ej följt tystnadsplikten. Den som inte följer bestämmelserna angående gransknings-, uppgiftsskyldigheten eller meddelandeförbudet kan dömas till böter (SFS, 2009:62).

Anställda i de verksamheter som involveras i lagen skall kontinuerligt få den utbildning och information som krävs angående penningtvätsfrågor. Verksamheterna skall dessutom ha rutiner för att se till att de inte utnyttjas för penningtvätt (SFS, 2009:62).

3.1.5 Finanspolisen

Polis och åklagare har det yttersta ansvaret när det gäller att bekämpa penningtvätt i Sverige. Dock står även Finansinspektionen för en del av arbetet mot penningtvätt, genom sin tillsynsverksamhet (EBM, 1, 2007:1). För att utveckla sitt arbete samarbetar Finansinspektionen bland annat med Finanspolisen (RKP, 2009:4).

Rapportering om misstänkt penningtvätt från verksamheter som omfattas av lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, tas emot av Finanspolisen. Finanspolisen är en del av Rikskriminalpolisen och är

ansvarig för hanteringen av bland annat penningtvätts relaterade brott i Sverige (Syrén, 2005). Syftet med Finanspolisen är att de skall avstyra och avslöja brotten bakom exempelvis penningtvätt. Rapporter som inkommit till Finanspolisen granskas och utreds, för att sedermera ligga till grund för en eventuell polisutredning. Kvarstår misstankarna om penningtvätt efter Finanspolisens undersökning skickas ärendet vidare till polis- och åklagarmyndighet (Polisen 1, 2010).

Penningtvätt är inte ett enskilt brott i Sverige. Enligt lag kan dock en som genom olika metoder hjälper till att tvätta pengar och dölja deras illegala ursprung dömas för penninghäleri (Polisen 2, 2010). Många gånger är det svårt för Finanspolisen att hitta brottet bakom penningtvätt, vilket gör det svårt att döma någon för penninghäleri (RKP, 2009:4).

År 2008 inkom 13 048st rapporter till Finanspolisen angående misstänkt penningtvätt. Det fanns år 2008 ca 14 758st verksamheter i Sverige som var skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt, bara 0,7 procent gjorde någon rapportering. Anmälningar från icke finansiella institut var mycket få till antalet. Merparten av rapporteringarna härstammade från Stockholmsområdet, vilket kan förklaras av att den svenska ekonomin har sitt centrum i Stockholm (RKP, 2009:4).

3.2 Revisorn

3.2.1 Revisorns arbete

En revisor har till uppgift att granska en verksamhets årsredovisning, bokföring och förvaltning, denna granskning benämns revision (FAR, 2006). Med hjälp av sin granskning kan revisorn bland annat säkra att årsredovisningen inte innehåller några större felaktigheter. Granskning sker endast på ett axplock av innehållet, vilket innebär att revisorn bara kontrollerar en viss del och bildar sig en uppfattning om årsredovisningen utifrån det kontrollerade materialet (FAR SRS, 2010).

3.2.2 *Förtroende och oberoende*

De uttalanden och bedömningar revisorn gör angående redovisningen måste ske utifrån ett opartiskt perspektiv. Att revisorn är oberoende är ett av de mest grundläggande kraven för att revisionen skall uppfylla sitt syfte. Vikten av oberoende kan förklaras av att revisorn bistår med en utomståendes bild av verksamheten, denna bild baseras på revisorns egna iakttagelser och kan vara influerad av personliga värderingar (Diamant, 2004).

Om det finns något som innebär ett hot mot revisorns oberoende, skall revisorn inte anta ett revisionsuppdrag eller avsäga sig ett befintligt uppdrag. Att däremot säkerställa att revisorn är helt oberoende gentemot sin klient är något som är mycket svårt, om inte omöjligt (FAR, 2006). En helt oberoende ställning gentemot sin klient är i princip omöjligt att åstadkomma, då samtliga av samhällets individer i någon grad är beroende av relationer till andra (Far, 2010).

Revisorn kan utsättas för påtryckningar från olika parter, vilket gör det svårt för revisorn att bibehålla sitt oberoende. Revisionsbyrån är ett exempel på en aktör som revisorn kan uppleva påtryckningar ifrån. Öhman (2005) menar att revisionsbyrån gärna ser att de anställda revisorerna är självförsörjande, där de klarar av att ha kvar sina nuvarande klienter och samtidigt rekryterar nya. För att göra revisionsbyrån nöjd finns det risk att revisorns vilja att behålla kunden blir väldigt stark. Det kan då vara frestande för revisorn att vara tillmötesgående gentemot kunden och se förbi vissa saker, konsekvensen blir att revisorn inte längre har en oberoende ställning till klienten (Öhman, 2005).

Mycket av revisorns arbete utförs med hjälp av förtroendefull kontinuerlig kommunikation och samspelet med andra individer är viktigare än vad många tror (FAR, 2006). Saknas förtroende mellan revisor och klient är det svårt för revisorn att utföra revisionsuppdraget på ett bra sätt. Revisorns personlighet, kompetens och omtänksamhet är några av de egenskaper som kan skapa ett förtroende hos klienten (Larsson, 1, 2005). Det finns dock en risk att revisorn får en för nära relation till kunden, där revisorn kan påverkas av kundens intresse. En nära relation kan innebära att revisorn får ett stort förtroende för

kunden, där revisorns omdöme och ställningstaganden påverkas (Far, 2010). Följer inte revisorn revisorslagen till exempel angående oberoende, kan Revisorsnämnden ge revisorn påföljder av disciplinär karaktär (SOU, 2008:79).

3.2.3 Tystnadsplikt

Den information som delges revisorn under revisionsarbetet får han inte föra vidare, eftersom revisorn lyder under tystnadsplikt. Revisorns tystnadsplikt gäller även efter det att revisionsuppdraget har avslutats (SOU, 2007:56). Det revisorn skriver i revisionsberättelsen är i stort sett det enda som får delges andra. För att revisionen skall kunna genomföras måste revisorn ha tillgång till all information om företaget, även information som kan anses vara känslig. Skall företagen vara beredda att delge denna information är det en viktig förutsättning att revisorn har tystnadsplikt och inte för vidare uppgifterna (FAR, 2006). Företagens förtroende för revisorers tystnadsplikt kan skadas om revisorer är skyldiga att lämna ut känslig information angående företag till staten, detta kan av företagen uppfattas som att revisorerna bryter mot sin tystnadsplikt. Har företagen minsta misstanke om att revisorn för vidare känsliga uppgifter, finns det risk att de inte ger revisorn all den information han behöver. Utan tillgång till nödvändiga uppgifter blir revisionens kvalitet lidande, med ett dåligt slutresultat som följd (Eriksson, 2007).

Det förekommer vissa fall då tystnadsplikten inte gäller fullt ut. Ett exempel på undantag från tystnadsplikten är när revisorn är tvungen att besvara frågor som ställs vid årsstämman, han får dock inte lämna ut information som kan vara företaget till skada. Ett annat exempel på undantag från tystnadsplikten är att revisorn måste lämna in en anmälan till åklagare om han misstänker att klienten har begått brott. Revisorn måste även bistå med uppgifter vid brottsutredningar angående klienten (FAR, 2006).

3.2.4 Revisorers tillämpning av penningtvättslagen

Far är en branschorganisation för revisorer och rådgivare, organisationen strävar bland annat efter att utveckla branschen (Far.se, 2010). Far ger ut rekommendationer och lämnar uttalanden i frågor angående revision. Uttalandena fungerar

som råd åt revisorer och kompletterar lagar och rekommendationer (FAR, 2006). Organisationen Far har lämnat ett uttalande om hur revisorer skall tillämpa lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Genom Far:s uttalande får revisorer en närmre beskrivning av sina skyldigheter enligt penningtvättslagen. Om Far:s riktlinjer efterföljs anses revisorerna göra det som penningtvättslagen ålägger dem (Diamant & Strömberg, 2010).

Enligt Far (2010) skall revisorer ha god kännedom om sina kunder. Revisorn uppnår kundkännedom genom att kontrollera kundernas identitetshandlingar, kontrollera ägarförhållandena i det bolag som skall revideras och genom att skaffa sig information om syftet med affärsuppdraget. Hur noggrann identifiering av kunden som görs, beror på hur stora riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism anses vara. Identifiering av kunden skall ske när ett nytt affärsuppdrag inleds eller när tidigare insamlade uppgifter om klienten är bristfälliga (Far, 2010).

Revisorn skall kontinuerligt stämna av kundens transaktioner. Avstämningarna har till syfte att säkerställa att klientens handlande är inom de ramar som anses vara normalt för den enskilda klienten. Sker det förändringar från kundens normala beteende bör revisorn vara särskilt uppmärksam, exempel på detta är när kundens verksamhet förändras. All dokumentation av uppgifter som berör kundkännedom skall sparas i minst fem år efter det att uppdraget avslutades (Far, 2010).

Transaktioner som kan misstänkas vara penningtvätt skall revisorn granska noggrannare. Exempel på fall som bör granskas mer ingående är när klienten inte berättar var transaktionen kommer ifrån eller när det är svårt för revisorn att förstå varför en viss transaktion har genomförts. Har det utförts transaktioner med länder där tillgängligheten till information angående företag eller personer är ytterst begränsad, bör revisorn vara på sin vakt vid granskning av transaktionerna (Far, 2010).

Har revisorn kvar misstanken om penningtvätt även efter det att en närmre granskning utförts, skall han snarast informera Finanspolisen. Vid anmälan av misstänkt penningtvätt är revisorn inte skyldig att avgå från revisionsuppdraget, vilket däremot skall göras vid anmälan av brott enligt aktiebolagslagen. När en anmälan om misstänkt penningtvätt gjorts till Finanspolisen får revisorn inte underrätta klienten om att en anmälan gjorts. Meddelandeförbudet som revisorn har gentemot klienten är inte tidsbegränsat. Brott som anmälts enligt aktiebolagslagen skall revisorn meddela styrelsen om, detta stämmer inte överens med meddelandeförbudet i penningtvättslagen. Lämnas information till Finanspolisen har penningtvättslagens meddelandeförbud företräde (Far, 2010).

Tidigare fanns det en regel som sa att meddelandeförbudet endast gällde under 24-timmar, från det att en rapport lämnats till polisen eller en granskning påbörjats. När 24-timmar passerat var det tillåtet att informera styrelsen och avgå från uppdraget. I den senaste lagen har 24-timmarsregeln slopats, då det tredje penningtvättsdirektivet inte innehåller denna möjlighet (Prop. 2008/09:70).

Tystnadsplikten får frångås när revisorn misstänker penningtvätt och gör en anmälan till Finanspolisen. Anser revisorn att det fanns skäl att anmäla penningtvätt, kan han inte bli anklagad för att ha frångått sin tystnadsplikt, även om det i ett senare skede visar sig att penningtvätt ej förekommit (Far, 2010).

Revisionsbyråerna bör i lämplig omfattning utforma en policy angående frågor kring penningtvätt och finansiering av terrorism. Byråerna skall också utarbeta penningtvätts relaterade rutiner för kundidentifiering, granskning av transaktioner, dokumentation av uppgifter, meddelandeförbudet och utbildning av anställda. Penningtvättsutbildningen för de anställda skall utformas efter de anställdas behov. Revisionsbyråerna bör se till att de anställda blir upplysta om ändringar i lagen och tillämpningen av lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (Far, 2010).

3.2.5 Synpunkter på anmälningsskyldigheten

Revisorer är mycket lämpliga att dra nytta av för upptäckt och anmälan av penningtvätt. He (2006) nämner att till skillnad från banker som endast ser enstaka transaktioner har revisorn genom sin revision möjlighet att skaffa sig en helhetsbild över ett företag. Enligt He (2006) kan dock revisorns skyldighet att anmäla penningtvätt skada relationen mellan revisor och klient. Strängare identitetskontroller och mer dokumentation bör inte påverka kundrelationen. Däremot kan en misstänkt penningtvättsanmälan leda till att förtroendet mellan klient och revisor skadas allvarligt. He (2006) påstår att det finns risk att revisorer undviker att ta del av all information angående ett företag. Revisorerna gör detta för att de inte vill upptäcka något som kan misstänkas vara penningtvätt och innebära att de blir indragna i ett penningtvättsfall.

Revisorns arbete har enligt Larsson (2004) en brottsförebyggande funktion och genom revisionen ser revisorn till att lagar och regler efterföljs. Revisorns roll som brottsförebyggare blir större och större i takt med att lagstiftningar blir hårdare och i allt större utsträckning involverar revisorer. Revisorer är lämpliga att använda vid förebyggande av ekonomisk brottslighet, skälet till detta är att de är en tredje person med god insyn i bolagen. Företag som begår ekonomiska brott har starka incitament att dölja brotten, eftersom det kan finnas möjlighet till ekonomisk vinning. Incitamenten till att dölja brotten är inte särskilt starka hos revisorn. De skäl som revisorn skulle kunna ha till att ej anmäla de brott företagen begått är exempelvis att revisorn inte vill komma i konflikt med kunden och därmed riskera att förlora uppdraget. Larsson (2004) anser dock att revisorns incitament är obetydliga i jämförelse med klientens egna incitament att dölja brotten, detta talar då för att revisorn skall ha en anmälningsplikt. Skulle revisorn inte följa anmälningsplikten kan det få långtgående konsekvenser för revisorn. En av konsekvenserna kan bli att revisorns rykte försämras genom att han agerat i klientens intresse eller varit ouppmärksam (Larsson, 2004).

Möjligheterna att upptäcka brott för revisorn anser Larsson (2004) dock är begränsade. De klienter som i stor utsträckning håller på med ekonomisk brottslighet, ser till att hålla revisorn utanför och de gör sitt yttersta för att se till

att revisorn inte upptäcker brotten vid revisionen (Larsson, 2004). Upptäcka och anmäla brott är inte något revisorn prioriterar, utan det kommer snarare i andra-hand, vilket gör att antalet brott som uppdagas blir begränsade (SOU, 2008:32).

Även om revisorn har anmälningsskyldighet är deras främsta uppgift att utföra revision av företag (Larsson, 2004). Huvudupplägget på den granskning som utförs av revisorn påverkas inte av att de har anmälningsskyldighet, uppkommer det däremot misstankar om brott skall revisorn vidta åtgärder (FAR SRS, 2010). Anmälningsskyldigheten skall finnas med i bakgrunden och mer fungera som ett påtryckningsmedel från revisorns sida, för att lättare få klienten att följa lagstiftningarna (Larsson, 2004).

Anmälningsskyldigheten har fått en del kritik från revisorer, de hävdar att klienternas tillit för tystnadsplikten minskar och klienterna kan få en känsla av att revisorn besitter en myndighetsroll där de uppfattas som poliser. Kunderna är då inte lika villiga att lämna ifrån sig information om verksamheten och informationsflödet kan minska (Larsson, 2004). Sveriges offentliga utredningar (2008:32) skriver att anmälningsskyldigheten för revisorer borde begränsas, för att förtroendet mellan revisor och klient skall ha förutsättningarna att bli goda. De revisorer som är kritiska mot anmälningsskyldigheten påstår också att en skyldighet att anmäla inte ingår i revisorns traditionella arbetsuppgifter och därför saknar revisorer den kunskap som behövs (Larsson, 2, 2005).

Sedan anmälningsskyldigheten infördes har revisorer blivit noggrannare med valet av klienter. Det är inte önskvärt med klienter som är ohederliga eller slarviga, då den sortens klienter kan innebära bekymmer och arbete med anmälningar (Larsson, 2004).

3.2.6 Låg misstankegrad

Skyldigheten att anmäla brott inträder vid en låg grad av misstankenivå, anmälan skall ske när det ”kan misstänkas” att brott begåtts. Uttrycket ”kan misstänkas” har ingen klar definition och det kan vara svårt att avgöra om ett fall har uppnått misstankegraden. Då ”kan misstänkas” är en låg misstankegrad,

innebär det för revisorn att han inte behöver fundera över om brott verkligen har begåtts innan han anmäler, utan det räcker med en misstanke om brott (EBM, 2, 2007:1). Är det svårt att avgöra huruvida något skall anses vara misstanke om brott, skall revisorn lämpligen konsultera juridiska experter (FAR SRS, 2010).

Det har visat sig att revisorer anmäler först när de är helt övertygade om att brott har begåtts. Att revisorer anmäler vid en högre misstankegrad än vad lagstiftningen säger, kan bero på att en anmälan som saknar grund kan innebära att revisorns rykte försämras med svårigheter att skaffa nya kunder som följd (Larsson, 2004). Anmäler revisorn en klient och anmälan grundar sig på felaktiga uppgifter, blir revisorn dessutom skyldig att ersätta den skada som anmälan kan ha förorsakat bolaget (FAR SRS, 2010).

4. Empiri

I detta kapitel har det som framkom under intervjuerna sammanställts. Allt som står under kapitlet är åsikter som yttrats av respondenterna.

4.1 Erfarenhet

Alla fem respondenter som deltog i undersökningen har lång erfarenhet inom revisionsbranschen. Deltagarnas genomsnittliga erfarenheter från revisionsbranschen är cirka 20 år. Den som varit verksam kortast tid har hunnit med 12,5 år i branschen och den som har varit med längst har arbetat 29 år inom revisionsbranschen. Ett fåtal av de intervjuade var extra insatta i penningtvätsfrågor, då deras roll på respektive revisionsbyrå innebär att de har särskild insyn i frågorna. Tre av personerna som blev intervjuade har titeln auktoriserad revisor och två innehar titeln godkänd revisor.

Ingen av respondenterna har någonsin gjort en rapportering angående penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det finns inte heller någon som kan dra sig till minnes att någon annan på deras revisionsbyrå lämnat en anmälan om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

4.2 Penningtvättslagens påverkan på revisorn

Samtliga deltagare i studien sa att rutinerna på respektive revisionsbyrå har ändrats i någon mån efter den nya penningtvättslagens införande. En av revisorerna är dock osäker på omfattningen av rutinernas förändring. Det har skett förändringar successivt, penningtvätt är något som det togs hänsyn till även tidigare, detta gör det svårt för respondenten att avgöra vilka förändringar som inträffat vid den senaste lagens införande. Det finns en medverkande i undersökningen som tycker att rutinerna har ändrats markant. Numera är riskbaserade faktorer något som det tas större hänsyn till, bakgrundskontrollerna

på kunderna har blivit djupare och det är idag mer administrativt arbete. Övriga sa att det främst är rutinerna kring identitetskontroller, vid acceptering av ny klient, som förändrats och då är det framförallt i byråernas IT-system det skett förändringar. På en byrå har det också utvecklats en ny policy som behandlar penningtvätsfrågor.

Den nya penningtvättslagen har inte påverkat de enskilda respondenternas arbete i särskilt stor omfattning. De flesta beskrev att det mest är vid anskaffande av nya kunder som arbetet har påverkats. Kontrollerna av kunderna har blivit hårdare med fler frågeställningar att ta hänsyn till, följderna har blivit att det administrativa arbetet har ökat. Samtliga respondenter anser att den nya penningtvättslagen inte har inneburit en stor belastning på deras dagliga arbete.

De revisorer som deltagit i undersökningen är helt eniga om att skyldigheten att följa penningtvättslagen inte har någon inverkan på det ordinarie revisionsarbetet. De anser att skyldigheten att följa penningtvättslagen bara är en liten del av den totala revisionen. Penningtvätt är inget revisorn dagligen går runt och tänker på, utan det finns endast med i bakhuvudet. En person sa att skyldigheterna som följer av penningtvättslagen hänger ihop med den ordinarie revisionen. Saker som är udda måste redas ut och detta är naturligt även under den ordinarie revisionen. En revisor avviker något från de övrigas åsikter, denne anser att skyldigheten att följa penningtvättslagen till och med kan förbättra revisionen. Enligt respondenten försöker revisionsbyrån planera in penningtvättslagens åtaganden i den ordinarie revisionen, vilket gör att kvalitén på revisionen kan öka.

Alla respondenter har ungefär samma åsikter om vad det är som kan göra dem misstänksamma om att penningtvätt förekommer. Vilken bransch kunden verkar inom spelar en stor roll och extra uppmärksamhet bör riktas mot de branscher som hanterar stora mängder kontanter. Har det utförts stora kontanta transaktioner, som det är svårt att förstå logiken bakom väcks misstankarna. Även pengar som skickats utomlands utan klart syfte kan göra respondenterna misstänksamma. Under intervjuerna framkom det några konkreta exempel som kan indikera att penningtvätt förekommer. Ett exempel är om klientens kassa-

konto används förhållandevis lite i jämförelse med hur övriga i branschen använder sina kassakonton. Ett annat exempel är om kunden kör runt i en dyr bil, samtidigt som firman går dåligt. Vid intervjuerna påpekade en respondent att om penningtvätt upptäckts, kan man ställa sig frågan hur mycket som missats, då revisorn bara granskar en liten del.

4.3 Utbildning och vägledning

Utbildningen kring penningtvättslagen tycker fyra revisorer varit bra. De anser att utbildningen varit tillräcklig för att ge dem kunskap om vad penningtvättslagen innebär för revisorer. En anser att det är viktigt med bra utbildning, då lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism är svår att förstå. Det finns en respondent som är osäker på om det överhuvudtaget förekommit någon utbildning. Denne respondent instämmer dock med övrigas åsikter om att det räcker med att revisorer har vetskap om lagens existens och vilka skyldigheter revisorn har. Penningtvätt är inget som påträffas ofta och därför tar man reda på exakt vad som gäller när problemet dyker upp. Skulle ett misstänkt penningtvättsfall upptäckas finns det möjlighet för samtliga att rådfråga juridiska experter och kunniga kollegor. Det finns även tillgång till information på intranät och liknande. En medverkande påpekade att det kan vara svårare för små revisionsbyråer att hantera frågor kring penningtvätt, då de inte har samma tillgång till expertis och internt informationsmaterial.

Far:s vägledning tycker alla deltagare i undersökningen är ganska bra. Två av revisorerna är av den uppfattningen att vägledningen är lätt att läsa och förstå. Samtidigt är det två stycken som anser att vägledningen är byråkratiskt och juridiskt skriven, vilket gör att juristers hjälp kan behövas. Några skulle vilja ha lite mer vägledning i hur revisorn bör tänka i olika situationer. Varje misstänkt fall av penningtvätt är individuellt, vilket kan göra det svårt att följa en mall. Respondenterna har dock förståelse för att det är svårt att skriva ner hur någon bör tänka i olika situationer.

4.4 Revisorns inställning till anmälningsskyldigheten av penningtvätt

Tre av revisorerna som medverkade i undersökningen anser att det är rätt att revisorer har en skyldighet att anmäla penningtvätt. En anser att anmälningsskyldigheten är en självklarhet, det skulle inte kännas rätt att skriva under årsredovisningen med vetskap om att bolaget utfört penningtvätt. Övriga två som anser att anmälningsskyldigheten är rätt hade emellertid helst sluppit den, då det alltid känns besvärande med skyldigheter att anmäla. Däremot har båda två en förståelse för varför revisorer har denna anmälningsskyldighet av penningtvätt. De två respondenterna tycker att alla samhällets aktörer bör hjälpa till för att komma till rätta med penningtvätt och finansiering av terrorism. Under intervjuerna framkom det även åsikter från några respondenter om att det är viktigt med ett internationellt samarbete, där olika länder arbetar tillsammans med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Respondenterna anser vidare att revisorer kan hjälpa till med sin goda insyn i både svenska och utländska bolags räkenskaper.

Två av de fem respondenterna är negativt inställda till revisorns skyldighet att anmäla penningtvätt och finansiering av terrorism. De åsikter som framkom från en av dem är att revisorer fått ett för stort ansvar vilket känns fel, det finns andra som kan ta detta ansvar och revisorer skall inte göra deras jobb. Respondenten är rädd för att relationen till kunderna kan försämrats och att klienterna uppfattar revisorn som *”företagspolis eller skatteverkets förlängda arm”*, på grund av anmälningsskyldigheten. Den andra medverkande i studien som är negativt inställd till anmälningsskyldigheten av penningtvätt, tycker att det är mycket tveksamt om revisorer skall ha den sortens ansvar. Personen känner sig inte övertygad om att det är revisorns roll att kontrollera och anmäla penningtvätt. Enligt respondenten bör penningtvätt kunna fångas upp på andra sätt och ansvaret borde till största delen ligga hos bankerna.

Alla personer i undersökning har förståelse för penningtvättslagens meddelandeförbud. De förstår att det inte är lämpligt att de som revisorer

berättar för kunden att en rapportering gjorts, för då har kunden möjlighet att undanröja bevismaterial. Flertalet är emellertid av uppfattningen att meddelandeförbudet skapar en konflikt för revisorn. Enligt respondenterna består konflikten i att meddelandeförbudet gör att de inte har möjlighet att underrätta styrelsen direkt och därefter eventuellt avgå från uppdraget. Har revisorn upptäckt brott vill han helst avgå, några respondenter poängterade detta och de menar att misstänks penningtvätt vill revisorn inte ha kvar kunden.

4.5 Grad av säkerhet vid anmälning av penningtvätt

En av de revisorer vi intervjuade sa att för denne räcker det med en misstanke för att en anmälan angående penningtvätt eller finansiering av terrorism skall lämnas till Finanspolisen. Samma respondent ser en konflikt mellan valet att rapportera och valet att avstå från rapportering. Om valet faller på att inte rapportera ställer sig respondenten frågan om denne skulle bli straffad av samhället då lagen ej efterföljts. Skulle valet falla på att rapportera kanske man istället blir straffad av kunden, exempelvis kan en felaktig anmälan leda till skyldighet att betala skadestånd.

Övriga deltagare i undersökningen vill vara övertygade om att penningtvätt verkligen har förekommit innan de anmäler. De vill först konsultera erfarna kollegor och experter innan en anmälan görs. En respondent menar att det är viktigt att diskutera med kollegor för att inte anmäla i onödan och därmed riskera både företagets och sitt eget anseende. Detta är något som även en annan revisor poängterade, vidare sa denne att *"anmäla är inget man gör lättvindigt"*, det skall finnas ett flertal indikationer som pekar på att något verkligen är misstänkt och revisorn vill vara säker på sin sak. En annan respondent sa att innan en rapportering lämnas skall det vara väldigt säkert att penningtvätt förekommit. Det fanns en revisor som sa att innan en anmälan om penningtvätt görs vill denne vara säker till *"110 % + moms, det skall vara svart på vitt"*.

Under intervjuerna framkom det att en av revisorerna tror att det kan finnas en oro hos vissa att anmäla misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism, på

grund av repressalier. Det kan finnas en rädsla för att både revisorn själv eller någon anhörig till revisorn skall råka illa ut, därför menar den intervjuade att *”det känns otäckt att anmäla till Finanspolisen”*. Respondenten menar att om man som revisor inte följer lagen kan revisorsnämnden pricka en. Följer revisorn lagen och rapporterar till Finanspolisen kan man bli prickad av något mycket värre. Det kan finnas en rädsla hos revisorer för både kriminella och stat.

4.6 Revisorns uppfattning om lagens påverkan på kunden

Revisorns skyldighet att anmäla penningtvätt anser fyra av deltagarna i studien inte påverkar klienternas tillit till revisorns tystnadsplikt. Revisorernas uppfattning är att huvuddelen av kunderna trots allt är ärliga. Enligt respondenterna bryr sig inte de seriösa kunderna om att revisorn är skyldig att anmäla penningtvätt, för hederliga klienter har inget att dölja. En respondent sa att oärliga kunder ändå inte delger revisorn information som kan tyda på olagligheter och de sällar informationen till revisorn. Under intervjuerna framgick det att tre av intervjudeltagarna inte tror att klienterna vet om att revisorer har skyldighet att anmäla misstänkt penningtvätt och att revisorn därmed får lov att bryta tystnadsplikten. Hur stor kunskap företagen har om revisorns tystnadsplikt och skyldighet att anmäla penningtvätt, beror enligt en respondent på företagets storlek, stora företag är oftast mer insatta. Det fanns en person som under intervjuerna gick emot strömmen och denne menar att tilliten för tystnadsplikten definitivt kan påverkas av revisorns skyldighet att anmäla penningtvätt och klienterna kan försöka dölja viss information.

I undersökningen finns det en medverkande som tror att förtroendet mellan revisor och klient kan påverkas av att revisorn är skyldig att anmäla penningtvätt. Enligt respondenten kan klienten bli tveksam till att anförtro revisorn med känslig information. De fyra övriga respondenterna tror inte att revisorns anmälningsplikt av penningtvätt påverkar förtroendet mellan revisor och klient. En av de intervjuade kan till och med uppleva att förtroendet snarare blir starkare och klienterna kan fråga om råd över hur de själva skall hantera

penningtvättsfrågor i sin dagliga verksamhet. Flertalet av respondenterna menar att om förtroendet mellan revisor och klient påverkas, bör revisorn vara extra uppmärksam för då har klienten något att dölja.

Intervjudeltagarna är alla av samma uppfattning när det gäller hur närgångna frågor som kan ställas till klienter angående pengars ursprung. De tycker att som revisor måste man kunna ställa de frågor som krävs och begära svar på dem. Enligt en respondent är det normalt inte några problem med att ställa frågor till klienter, bara revisorn kan förklara varför frågorna ställs. En annan deltagare instämmer i detta och tror inte att närgångna frågor påverkar klienten, därför att alla kunder är vana vid den sortens frågor. Det finns dock en revisor som sa att det har förekommit att kunder blivit mycket upprörda över frågor som ställts. En respondent berättade att vissa fall kan vara problematiska, det gäller att noggrant fundera över hur man som revisor skall lösa det och vilka frågor som skall ställas. Hamnar revisorn i ett läge där kunden blir besvrad över de frågor som ställs, menar en medverkande i studien att det då är extra viktigt att ställa frågorna. Blir kunden besvrad är det troligtvis något som är skumt och revisorn bör gräva djupare i fallet. Åsikten delas av en annan deltagare som dessutom tror att det kan finnas revisorer som är mer riskbenägna än andra och inte vill skada relationen till klienten. Detta gör att dessa revisorer undviker att gräva djupare och ställa allt för känsliga frågor till klienten, frågor som kan göra klienten upprörd.

4.7 Revisorers risktagande

Majoriteten av de intervjuade personerna, nämligen fyra stycken, tror inte att det finns risk att revisorer undviker att rapportera penningtvätt på grund av risken att förlora kunden. En respondent sa *”jag skulle inte ha tagit risken personligen”*. En annan medverkande är inne på samma spår, denne menar att avstå från en rapportering och med detta riskera sin revisorstitel är inte något en revisor skulle göra. Detta är något respondenten tror de flesta håller med om, däremot tenderar äldre revisorer enligt den intervjuade att ha sämre disciplin och de är kanske beredda att riskera sin titel. Samtliga fem respondenter i

undersökningen är överens om att kunder som håller på med penningtvätt eller finansiering av terrorism är inga kunder de vill ha.

Två av deltagarna i undersökningen tror att revisorer på stora revisionsbolag aldrig skulle ta risken med att undvika en rapportering av penningtvätt. En av dem hävdar att för revisorer på stora revisionsbolag är den intäkt en enskild kund genererar inte viktig i den grad att en revisor skulle se förbi rapporteringsplikten och därmed riskera både sitt och revisionsbyråns rykte. Revisorer på små revisionsbolag kanske tar större risker då de är mer angelägna om att behålla kunden, vilket de två respondenterna tror kan innebära att revisorer på mindre revisionsbolag ser förbi penningtvättslagens anmälningsplikt.

En av de fem revisorer vi intervjuade anser att det finns risk att revisorer undviker att rapportera penningtvätt av rädsla att förlora kunden. Personen menar att det säkert kan förekomma att revisorer känner press från chefer och undviker att se allt för att inte upptäcka något som innebär en anmälnings-skyldighet. Revisorn tror det händer att revisorer *"hört det man inte hört"*, det vill säga olagligheter har upptäckts men revisorn väljer att blunda för brotten, respondenten tror dock inte detta är ett särskilt vanligt fenomen.

4.8 Övriga åsikter om penningtvättslagen

Flertalet av revisorerna i undersökningen upplever att möjligheterna att följa lagen är relativt goda. En del av dem anser att lagen kräver lite mer arbete av revisorerna framförallt administrativt, men detta är inget som är särskilt betungande. En respondent menar att möjligheterna att följa lagen inte är några problem, däremot är svårigheterna stora med att kontrollera nya kunder, hitta de som är ansvariga och kontrollera allt som krävs enligt lagen. Några medverkande tror inte att lagen följs till punkt och pricka, till exempel tror en av dem att många missar att spara all dokumentation i fem år efter det att affären avslutats. En annan revisor tror att lagen följs fullt ut först när en revisor kommer i kontakt med ett misstänkt penningtvättsfall, med detta menar respondenten att allt administrativt arbete lagen kräver, troligtvis inte efterföljs.

En revisor tycker att lagen kräver avstämning med jurister, då *"lagen känns lite diffus"*, detta är något som även framkom under en annan intervju där en respondent ställde sig frågan *"vad misstänkt innebär är något man kan fråga sig"*.

Huruvida lagen verkligen har fått de effekter lagstiftarna önskade är något som två respondenter ställer sig frågande till. De tror att aktörer som vill utföra penningtvätt kommer att hitta kryphål i lagen eller utveckla nya metoder för penningtvätt. En beskriver detta som att lagstiftarna *"stänger grinden efter kon"*.

En respondent anser att det blivit fel när revisorer plötsligt lades till på en befintlig monetär lag. Skall revisorer vara involverade i penningtvättslagen anser den intervjuade att det måste skrivas ett appendix till lagen, som är riktat till den specifika yrkesgruppen. Revisorn undrar hur lagstiftarna tänkt, först skall bankerna kontrollera om transaktionen kan anses vara okej, därefter skall revisorn återigen granska om transaktionen är okej och ompröva det beslut banken tagit. Det blir att kontrollera samma sak två gånger enligt respondenten, vilket inte skulle behövas och detta måste lagstiftarna lösa. Samma person tycker att det måste ske en hel del förändringar i penningtvättslagen, men har samtidigt förståelse för att det är svårt att utforma denna typ av lag. Respondenten anser att lagen får köras några år, sen tror denne att lagen kommer att få modifieras. Görs det en utvärdering om några år tror den intervjuade revisorn att det visar sig att det inkommit mycket få penningtvättsanmälningar från revisorer.

5. Analys

Kapitlet knyter ihop den teoretiska referensramen med det insamlade empiriska materialet. Varje stycke börjar med en bit ur den teoretiska referensramen därefter följer en bit ur det empiriska materialet. Slutligen görs det i varje stycke en jämförelse mellan empiri och teori med en kort analys. Kapitlet avslutas med en kort sammanfattning.

5.1 Förtroende och tystnadsplikt

Revisorers helhetsbild över ett företags transaktioner är en faktor som He (2006) och Larsson (2004) anser vara ett skäl till att revisorer skall vara skyldiga att anmäla brott och däribland penningtvätt. He (2006) förklarar dock att skyldigheten att anmäla penningtvätt kan påverka förtroendet mellan revisor och klient. Respondenterna i undersökningen är delade i sina åsikter angående skyldigheten att anmäla penningtvätt. De som anser att det är rätt att revisorer skall anmäla penningtvätt tycker att revisorer har möjlighet att hjälpa till med sin kunskap om företag. Deltagarna i undersökningen som är mer negativt inställda menar att detta ansvar inte bör ligga på revisorer. En har uppfattningen att förtroendet mellan revisor och klient kan påverkas, detta är dock ingen åsikt som delas av de övriga intervjuade. Av undersökningen framgår det att flertalet av revisorerna har samma uppfattning som He (2006) och Larsson (2004). De enskilda revisorerna ser att de har en stor möjlighet att upptäcka penningtvätt med tanke på den granskning de utför av företag. Att förtroendet mellan revisor och klient skulle påverkas är inget som direkt stöds av undersökningen. Anledningen till detta kan vara att revisorerna inte ser att det finns ett särskilt starkt förtroende från början från de klienter som utövar penningtvätt.

Upptäcker revisorn något som kan misstänkas vara penningtvätt är han skyldig att granska detta noggrannare (Far, 2010). För att revisorn skall få del av all information angående företag är det en förutsättning att revisorn har tystnadsplikt. Eriksson (2007) och Larsson (2004) menar samtidigt att förtroendet för tystnadsplikten kan gå förlorat om revisorn har skyldighet att

lämna ut uppgifter till staten, vilket gör att kunderna inte lika lätt delger revisorn information. Även här framkom det delade åsikter från de medverkande i undersökningen. Majoriteten av respondenterna i studien ser inte att det finns någon risk att tystnadsplikten påverkas av skyldigheten att anmäla penningtvätt. De tror inte att alla kunder vet om deras anmälningsplikt, dessutom tror revisorerna inte att det påverkar de hederliga kunderna, då de inte har något att dölja. Alla respondenter anser att när de ställer frågor angående transaktioner måste de som revisorer kunna kräva svar, oavsett hur klienten reagerar. Skulle de inte få svaren som krävs, är respondenterna av uppfattningen att kunden håller på med något konstigt, som bör undersökas noggrannare. Att revisorerna i undersökningen inte tror att tystnadsplikten påverkas på det sätt som Eriksson (2007) och Larsson (2004) anser, kan enligt studien bero på att de medverkande är av uppfattningen att de har hederliga kunder, som inte påverkas av anmälningsskyldigheten. Om kunderna inte ger revisorn information och känner de sig kränkta av revisorns frågor, ger studien en uppfattning om att revisorn inte lägger någon större vikt vid att kunderna känner sig förolämpade. Anledningen till detta kan enligt undersökningen vara att revisorerna får en uppfattning om att klienterna är ohederliga och således ej är önskvärda.

5.2 Misstankegrad och påtryckningar för att behålla kund

Ett misstänkt fall av penningtvätt skall enligt lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism anmälas till Finanspolisen. Ekobrottsmyndigheten (2, 2007:1) beskriver att anmälningsskyldigheten gäller när penningtvätt ”kan misstänkas”, detta är en låg misstankenivå. Dock påpekar Larsson (2004) att revisorer ofta anmäler vid en högre misstankegrad än vad lagstiftningen stadgar, vilket kan bero på att revisorer är rädda om sitt anseende. I undersökningen framkom det att merparten av de intervjuade revisorerna inte anmäler förrän de känner sig säkra på att penningtvätt utförts. Endast en respondent angav att det räcker med en misstanke för att denne skall anmäla. Den utförda studien stödjer uppfattningen Larsson (2004) har om att revisorer anmäler vid en högre misstankegrad än lagstiftat. Undersökningen påvisar att endast en av revisorerna skulle följa lagen och anmäla vid regelrätt misstanke-

grad. Det är dock svårt att visa att det verkligen förhåller sig på detta sätt, då ingen utav de intervjuade har gjort en anmälan om misstänkt penningtvätt. Den mest påtagliga orsaken som går att avläsa av intervjuerna till att revisorer vill vara säkra innan de anmäler penningtvätt, är att de värnar om både sitt och byråns rykte, även detta stöds av Larsson (2004). Intervjuerna gav en känsla av att revisorerna är rädda om sitt anseende hos kundkretsen, snarare än hos den enskilda kunden. För att inte skada sitt rykte hos kundkretsen, är en anmäla inte något revisorn gör i första taget.

Enligt Diamant (2004) är revisorns oberoende ett grundläggande krav för att revisionen skall uppfylla sitt syfte. Öhman (2005) beskriver dock att revisorn kan uppleva påtryckningar som gör det svårt att bibehålla oberoendet. Det kan exempelvis komma påtryckningar från revisionsbyrån på att hålla kvar kunderna och de intäkter kunderna genererar. He (2006) skriver att det finns risk att revisorer inte tar del av all information angående företag, eftersom revisorn inte vill upptäcka något som innebär en anmälningsskyldighet. Undersökningen visade att fyra av de medverkande inte tror att revisorers önskan att behålla kunden är starkare än plikten att anmäla penningtvätt. De anser att detta skulle vara en för stor risk att ta. En respondent tror att det finns revisorer som blundar för en del information om företag och därmed undviker att rapportera. Tankarna på att påtryckningar från revisionsbyrån skulle påverka anmälningsskyldigheten stöds inte av studien. Att en respondent var av uppfattningen att påtryckningar kan påverka anmälningsskyldigheten visar dock att tankarna finns ute hos revisorer. Intrycket från intervjuerna är att de stora revisionsbyråerna inte är särskilt beroende av en enskild kund. Revisorn verkar då inte känna av några större påtryckningar från revisionsbyrån på att behålla kunden. I studien finns det dock antydningar som visar att det kan vara annorlunda på små revisionsbyråer, där den intäkt en enskild kund genererar är av större betydelse.

5.3 Utbildning och vägledning

Enligt lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism skall de verksamheter som berörs av lagen utbilda sin personal och upprätta

rutiner för att hantera penningtvätsfrågor. Som hjälp till att följa de skyldigheter revisorn har enligt lagen, har Far (2010) lämnat ett uttalande om hur revisorer skall tillämpa lagen. Samtliga medverkande i undersökningen förklarade att rutinerna på deras revisionsbyråer ändrades efter det att lagen infördes. Flertalet av deltagarna tycker att utbildningen om penningtvättslagen varit bra. Samtidigt menar alla att det räcker med att revisorer vet om att lagen finns. De intervjuade revisorerna anser att Far:s vägledning är bra. Det finns dock åsikter om att vägledningen skulle kunna vara ännu bättre. Undersökningen visar att revisionsbolagen verkar följa lagen beträffande införandet av både rutiner och utbildning av anställda. Studien pekar på att några revisorer inte tycker att Far:s vägledning är helt perfekt, de tycker dock att det är bra att den finns. Revisorerna verkar ha en förståelse för att det som önskas av en vägledning kan vara svårt att skriva ner på papper.

Leong (2007) framhäver att penningtvätt kan utföras på många olika sätt och det förekommer många olika metoder. Vägledningen som Far (2010) utgett ger revisorer guidning om vad som kan utgöra misstänkt penningtvätt. Respondenterna i undersökningen är alla av samma uppfattning när det gäller vad som kan vara misstänkt penningtvätt. Revisorerna uppgav att de blir extra uppmärksamma när de inte förstår logiken bakom en genomförd transaktion. Respondenternas likartade åsikter om vad som kan vara misstänkt penningtvätt, tyder på att revisorerna fått snarlika utbildningar angående penningtvätt och att de följer Far:s vägledning. Studien ger intrycket av att revisorerna är medvetna om att det förekommer många olika metoder för att utföra penningtvätt.

5.4 Påverkan på arbetet och möjligheterna att följa lagen

Revisorns uppgift är att granska klientens årsredovisning, bokföring och förvaltning (FAR, 2006). Larsson (2, 2005) menar att skyldigheten att anmäla brott inte ingår i revisorns traditionella arbetsuppgifter. Respondenterna i undersökningen är överens om att den nya lagen inte har inneburit någon stor belastning på deras enskilda arbete. Samtliga deltagare i undersökningen är också eniga om att skyldigheten att följa lagen inte påverkar det ordinarie

revisionsarbetet. En respondent är dock tveksam till om revisorer verkligen skall ha ansvaret att anmäla penningtvätt. Undersökningen visar att revisionen inte påverkas av penningtvättslagen. Att revisorerna är av uppfattningen att revisionen inte påverkas, kan bero på att respondenterna i studien anser att penningtvättslagen endast finns med i bakhuvudet. Tankarna Larsson (2, 2005) har om att anmälningar inte ingår i revisorns traditionella arbetsuppgifter, delas av en respondent i undersökningen. Denna uppfattning kan enligt undersökningen grundas i tankegångar om att det finns andra som bör ta ansvaret och är bättre lämpade till att rapportera penningtvätt.

Lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism innehåller många punkter som revisorn måste ta hänsyn till. Larsson (2004) menar dock att revisorns möjligheter att faktiskt upptäcka brott är begränsade, framförallt då brottslingar troligtvis undanhåller information som kan tyda på brott. Majoriteten av deltagarna i studien anser att det finns goda möjligheter för revisorer att följa de föreskrifter som finns i lagen. Några av respondenterna menar samtidigt att lagen troligtvis inte följs till varje punkt. Det finns också åsikter hos de intervjuade revisorerna om att den nya lagen sannolikt inte hindrar dem som vill utföra penningtvätt. En av respondenterna anser att lagen har utformats fel och att den om några år bör ändras. Studien visar tecken på att det finns en motsägelse i revisorernas åsikter. De tror inte att lagen följs fullt ut, men på samma gång anser revisorerna att det är fullt möjligt att följa lagens föreskrifter. Intervjuerna pekar på att denna motsägelse kan förklaras av att lagens huvuddrag går att följa, men lagens alla detaljer kan däremot vara svårare att följa. Åsikten Larsson (2004) har om att revisorer har begränsade möjligheter att upptäcka brott stöds delvis av undersökningen. Det finns antydningar i studien på att lagen skulle kunna utformas bättre och bli mer anpassad efter revisorskåren.

Upptäcker revisorn att någon brottslig handling har begåtts av klienten, skall revisorn underrätta styrelsen snarast. Har revisorn däremot upptäckt att penningtvätt eller finansiering av terrorism förekommit, gäller ett meddelandeförbud som är inte har någon tidsbegränsning (Far, 2010). Alla medverkande i studien har förståelse för meddelandeförbudet. Dock ser en del av de

intervjuade en konflikt då de helst skulle vilja underrätta styrelsen och därefter avgå från revisionsuppdraget. Den genomförda studien påvisar att revisorerna skulle följa meddelandeförbudet i penningtvättslagen. Precis som nämnts en gång tidigare är det svårt att verkligen fastställa att det skulle förhålla sig på detta sätt, då ingen av respondenterna gjort någon rapportering av penningtvätt. På samma sätt är det svårt att avgöra hur revisorerna skulle hantera den konflikt de anser uppstår.

5.5 Sammanfattning av analys

Till följd av penningtvättslagen har revisionsbyråerna infört nya rutiner och utbildat de anställda, vilket gör att revisorns möjligheter att följa lagen ökar. Även Far:s vägledningen underlättar möjligheterna att följa lagen, dock anser en del av revisorerna att vägledningen kunde varit bättre utformad. Vidare anser revisorerna att det är möjligt att följa lagens föreskrifter, trots detta tror de inte att lagens alla detaljer alltid efterföljs. Studien påvisar även att revisorerna vill vara mycket säkra på att penningtvätt förekommit innan de anmäler, då revisorerna är rädda om sitt rykte hos kundkretsen. Skyldigheten att följa penningtvättslagen upplever inte revisorerna påverkar vare sig förtroendet mellan klient och revisor eller kundens förtroende för revisorns tystnadsplikt. Revisorerna anser inte heller att penningtvättslagen påverkar den ordinarie revisionen, då de anser att lagen endast behöver finnas med i bakhuvudet.

6. Slutsats

Detta avslutande kapitel beskriver slutsatserna av studien. Frågeställningen som finns i uppsatsens inledning kommer att besvaras. Vidare presenteras några avslutande kommentarer som uppstått under uppsatsens gång. Kapitlet avslutas med förslag till vidare forskning.

6.1 Besvarande av frågeställning

Uppsatsens syfte skall nu genom den frågeställning som presenterades i uppsatsens inledning besvaras.

6.1.1 Tror revisorer att penningtvättslagen kan påverka kundrelationen?

Vår undersökning visar att revisorer inte tror att relationen mellan kund och revisor kan påverkas av skyldigheterna att följa penningtvättslagen. Revisorernas generella uppfattning är att merparten av kunderna är omedvetna om den anmälningsskyldighet av penningtvätt som revisorn besitter. Tror revisorerna att klienterna inte vet om anmälningsplikten, ser de inte heller hur penningtvättslagen skulle kunna påverka kundrelationen. Att revisorer inte tror att kundrelationen påverkas, kan enligt studien också bero på att revisorer har en uppfattning om att deras kunder är hederliga. Är kunderna hederliga bör de således ej påverkas av att revisorn har skyldighet att anmäla penningtvätt.

6.1.2 Anser revisorer att penningtvättslagen har påverkat deras arbete?

Undersökningen visar att penningtvättslagen har påverkat revisorernas arbete. Lagen har inneburit att rutinerna på revisionsbolagen har ändrats och det har blivit mer administrativt arbete. Revisorerna anser dock inte att penningtvättslagen har medfört en särskilt stor arbetsbelastning för dem. Det ordinarie revisionsarbetet anser revisorerna inte påverkas av skyldigheten att följa penningtvättslagen. När det ordinarie revisionsarbetet utförs, finns penningtvättslagen endast med i bakhuvudet. Några revisorer, dock ej majoriteten i studien, anser trots att de inte tycker att lagen är en hård arbetsbelastning, att

revisorer inte borde ha ansvaret att anmäla penningtvätt. De är av uppfattningen att det finns andra som är bättre lämpade för denna uppgift.

6.1.3 Anser revisorer att de har förutsättningarna som krävs för att följa penningtvättslagen?

Studien visar att revisorerna själva är av uppfattningen att de har förutsättningarna som krävs för att följa penningtvättslagen. Revisorerna anser att utbildning tillsammans med Far:s vägledning har gett dem nödvändig kunskap om penningtvättslagen. Trots att revisorerna anser att det finns goda förutsättningar att följa penningtvättslagen, har det framkommit att lagen kanske inte följs fullt ut. Det fanns revisorer som menade att alla detaljer i lagen troligtvis inte efterföljs. Dessutom verkar revisorer vilja vara mycket säkra på att penningtvätt har utförts, innan de lämnar en rapportering till Finanspolisen. Med detta i åtanke går det att fundera över om revisorer verkligen har tillräckligt med kunskap om penningtvättslagen. Det går då att ställa sig frågan om revisorer verkligen har de förutsättningar som krävs för att följa lagen, trots att de själva hävdar att de har det som krävs.

6.2 Avslutande kommentarer

Under uppsatsens gång har det uppstått en del funderingar. Revisorer verkar ha stor tilltro till att deras kunder är hederliga, flertalet respondenter poängterade att oärliga kunder inte är något en revisor vill ha. Vi funderar dock över om alla kunder verkligen kan vara hederliga. Om ingen revisor vill anta oärliga kunder, vart tar då de oärliga kunderna vägen? Någon revisor bör rimligtvis ha även oärliga kunder i sin kundkrets. Revisorn kanske utgår ifrån att hans kunder är ärliga, vi tror att detta kan innebära att revisorn omedvetet är mindre uppmärksam på exempelvis penningtvätt och därmed kan missa oegentligheter.

Vi anser att revisorns utbildning angående penningtvättslagen kanske borde vara bättre, då det verkar som att revisorerna inte alltid följer lagen. Uppfattningen vi har är att revisorer inte alltid förstår varför penningtvättslagen är utformad som den är och därför saknas det ibland förståelse för lagens föreskrifter.

Revisorernas egna uppfattning om att de har tillräckligt med kunskap om penningtvättslagen, tror vi kan bero på att revisorerna anser att det räcker med att bära med sig lagen i bakhuvudet. Om lagen endast skall finnas med i bakhuvudet, tycker revisorerna inte att det krävs någon större kunskap om lagen.

Det som andra, exempelvis forskare, sett som ett problem med att involvera revisorer i lagstiftningen mot penningtvätt, verkar revisorer själva inte se något problem med. Däremot ser de intervjuade revisorerna att lagen kan innebära andra svårigheter och under uppsatsens gång kom det fram en del intressanta åsikter och synpunkter. Många av åsikterna och synpunkterna ligger dock utanför ramen för uppsatsens syfte och har inte behandlats i någon större omfattning.

Att dra några klara slutsatser från studien är svårt, då undersökningen är begränsad till att endast involvera fem revisorer. Vid ett flertal tillfälle visade sig dessutom revisorerna ha delade åsikter, vilket också försvårar möjligheterna att dra några generella slutsatser. För att kunna dra tydligare slutsatser hade studien behövt utökas till att involvera fler respondenter.

6.3 Förslag till vidare forskning

Revisorerna som har deltagit i undersökningen har påpekat att små revisionsbyråer kan känna en osäkerhet över hur penningtvättslagen skall tillämpas, då de inte har samma tillgång till experter. Små revisionsbyråer kan också ha en närmre relation till kunden och byråerna kan vara mer beroende av de intäkter den enskilda kunden genererar. Det skulle därför vara intressant att göra en liknande studie på mindre revisionsbyråer. Studien skulle dessutom kunna utföras på en mindre ort, där revisorn eventuellt kan känna sig obekvämd med att anmäla penningtvätt, då det ofta i små städer finns en *alla känner alla* kultur.

Att genomföra en liknande undersökning på advokater hade också varit intressant. Det hade varit intressant att studera hur advokater hanterar de konflikter som kan uppstå på grund av skyldigheten att följa penningtvättslagen.

Källförteckning

Christensen, Lars, Engdahl, Nina, Gräas, Carin & Haglund, Lars (2001).
Marknadsundersökning – en handbok. (2: a uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Croneborg, Mattias (2009). Skärpta regler för penningtvätt. *Riksdag & Departement*, 2009-02-11. Tillgänglig: <http://www.rod.se/politikomraden/ekonomi_och_skatter/6240/> (2010-04-10).

Davies, John (2007). Money laundering and the risk of diminishing returns. *Managerial Auditing Journal*, vol. 22: 7, ss. 729-732.

Diamant, Adam (2004). *Revisors oberoende – Om den svenska oberoenderegleringens utveckling, dess funktion och konstruktion*. Uppsala: Iustus Förlag.

Diamant, Adam & Strömberg, Peter (2010) Förändrade krav med RN:s omarbetade föreskrifter. *Tidsskriften balans*. nr. 3/2010, ss. 36-37.

Direktiv 2005/60/EG. Europaparlamentets och Rådets Direktiv 2005/60/EG (26 oktober 2005). *Om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism*. Europeiska unionens officiella tidning, 2005-11-25, ss. 15-36. Tillgänglig: <<http://www.regeringen.se/content/1/c6/11/58/87/0a3c9729.pdf>> (2010-04-10).

Ekobrottsmyndigheten 1 Rapport (2007:1). *Rapport om den ekonomiska brottsligheten 2007*. Tillgänglig: <<http://www.ekobrottsmyndigheten.se/upload/rapporter/EBM-Rapport%20maj%2007.pdf>> (2010-04-11).

Ekobrottsmyndigheten 2 Rapport (2007:1). *Revisorers åtgärder vid misstanke om brott: vissa praktiska tillämpningsfrågor*. Tillgänglig: <<http://www.ekobrottsmyndigheten.se/upload/revisor/Revisorers%20%C3%A5tg%C3%A4rd%20vid%20misstanke%20om%20brott%202007%20-%201.pdf>> (2010-04-11).

Eriksson, Sten (2007). Är revisorsrollen i balans?. *Tidsskriften balans*. nr. 1/2007, ss. 45-46.

FAR FÖRLAG (2006). *Revision: En praktisk beskrivning*. Stockholm: FAR FÖRLAG AB.

Far Förlag (2010). *Fars Medlemsvolym 2010*. Stockholm: Far Förlag AB.

Far.se (2010) – Branschorganisationen för revisorer och rådgivare. Tillgänglig: <http://www.far.se/portal/page?_pageid=114,340195&_dad=portal&_schema=PORTAL> (2010-05-02).

FAR SRS Förlag (2010). *Samlingsvolymen 2010 – Revision*. Stockholm: FAR SRS Förlag AB.

- FATF GAFI (2010). Tillgänglig: <http://www.fatf-gafi.org/pages/0,3417,en_32250379_32236836_1_1_1_1_1,00.html> (2010-04-17).
- Hartman, Sven (2003). *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Natur och Kultur.
- He, Ping (2006). Lawyers, notaries, accountants and money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, vol. 9: 1, ss. 62-70.
- Johansson, S.-E., Häckner, E. & Wallerstedt, E. (red.). *Uppdrag revision: Revisorsrollen i takt med förväntningarna?*. Stockholm: SNS-förlag. S. 61-79.
- Larsson, Bengt (2004). *Revisorernas anmälningskyldighet: forskning om ekonomisk brottslighet*. BRÅ – rapport 2004:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Larsson, Bengt 1 (2005). Patrolling the corporation – the auditors' duty to report crime in Sweden. *International Journal of the Sociology of Law*, vol. 33, ss. 53-70.
- Larsson, Bengt 2 (2005). Auditor regulation and economic crime policy in Sweden, 1956 – 2000. *Accounting, Organizations and Society*, vol. 30, ss. 127-144.
- Leong, Angela Veng Mei (2007). Chasing dirty money: domestic and international measures against money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, vol. 10: 2, ss. 140-156.
- Lundahl, Ulf & Skärvad, Per-Hugo (1999). *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*. (3: e uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lundin, Henrik (2008). *Utvärdering av anmälningar från revisorer*. Ekobrottsmyndigheten (2008-05-23). Tillgänglig: <<http://www.ekobrottsmyndigheten.se/upload/revisor/Utv%C3%A4rdering%20av%20revisors%20anm%C3%A4lningar.pdf>> (2010-04-10).
- Magnusson, Dan (2009). The costs of implementing the anti-money laundering regulations in Sweden. *Journal of Money Laundering Control*, vol. 12: 2, ss. 101-112.
- Magnusson, Dan & Sigbladh, Roland (2001). *Ekonomisk brottslighet: Så skyddar du dig och din verksamhet*. Näsviken: Björn Lundén Information AB.
- Motion 2008/09:Ju10. Dinamarca, Rossana, Holma, Siv, Kakabaveh, Amineh, Linna, Elina, Olofsson, Eva & Olsson, Lena. *Motion 2008/09:Ju10 med anledning av prop. 2008/09:70 Genomförande av tredje penningtvättsdirektivet*. Tillgänglig: <<http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&dokid=GW02Ju10>> (2010-04-09).
- Polisen 1 (2010) – Så arbetar finanspolisen. Tillgänglig: <<http://www.polisen.se/Skane/Om-polisen/Sa-arbetar-Polisen/Specialkompetenser/Finanspolisen/>> (2010-04-28).
- Polisen 2 (2010) – Penningtvätt. Tillgänglig: <<http://polisen.se/Om-polisen/Sa-arbetar-Polisen/Olika-typer-av-brott/Penningtvatt/>> (2010-04-10).

Prop. 2008/09:70. Regeringens proposition 2008/09:70. *Genomförandet av tredje penningtvättsdirektivet*. Tillgänglig: <<http://www.regeringen.se/content/1/c6/11/58/87/3dd386a4.pdf>> (2010-04-10).

Rikskriminalpolisen Rapport (2009:4). *Årsrapport Finanspolisen 2008*. Tillgänglig: <http://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Arsredovisningar/02%20Rikspolisstyrelsen/Arsrapport_FIPO_2008.pdf> (2010-04-13).

Schneider, Friedrich & Windischbauer, Ursula (2008). Money laundering: some facts. *Eur J Law Econ*, vol. 26, ss. 387-404.

SFS 2009:62. Lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Statens offentliga utredningar 2007:23. Betänkande av Utredningen om åtgärder mot penningtvätt och terrorismfinansiering (2007). *Genomförandet av tredje penningtvättsdirektivet*. Stockholm: Fritzes.

Statens offentliga utredningar 2007:56. Delbetänkande av Utredningen om revisorer och revision (2007). *Revisionsutskott m.m.; Genomförande av 2006 års revisorsdirektiv*. Stockholm: Fritzes.

Statens offentliga utredningar 2008:32. Delbetänkande av Utredningen om revisorer och revision (2008). *Avskaffande av revisionsplikten för små företag*. Stockholm: Fritzes.

Statens offentliga utredningar 2008:79. Slutbetänkande av Utredningen om revisorer och revision (2008). *Revisorers skadeståndsansvar*. Stockholm: Fritzes.

Syrén, Agneta (2005). *Svarta pengar – en handbok om penningtvätt*. Stockholm: Nätnavet AB.

Öhman, Peter (2005). Är det viktigare för revisorer att göra saker rätt än att göra rätt saker. I Johansson, S.-E., Häckner, E. & Wallerstedt, E. (red.). *Uppdrag revision: Revisorsrollen i takt med förväntningarna?*. Stockholm: SNS-förlag. S. 61-79.

Örnemark Hansen, Helén (1998). *Penningtvätt: Ett urvattnat begrepp?*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Bilaga 1: Brev, intervjuförfrågan

Hej!

Vi är två studenter som läser till Revisor/Controller på Högskolan i Kristianstad, som nu skall skriva vårt examensarbete. Arbetet kommer att handla om revisorers inställning till den nya penningtvättslagen som kom 2009.

Vi undrar om ni skulle vara intresserade av att ställa upp på intervjuer? Den information som framkommer under intervjuerna kommer att presenteras i examensarbetet helt anonymt. De frågor som ställs under intervjun skickas till er i förväg.

Frågorna berör hur arbetet för revisorer har påverkats efter lagens införande och revisorernas egna åsikter kring lagen. Med tanke på ämnesvalet är det auktoriserade eller godkända revisorer vi vill intervjua. Vi skulle vara väldigt tacksamma om ni är intresserade av att ställa upp, gärna under vecka 18 eller 19.

Tacksam för svar snarast.

Kontaktinformation:

Lars Granberg, telefon: 073-909 35 83 e-mail: lars.granberg0004@stud.hkr.se

Linn Höglund, telefon: 070-817 89 14 e-mail: linn.hoglund0019@stud.hkr.se

Tack på förhand!

/Lars Granberg och Linn Höglund

Bilaga 2: Intervjuguide

Intervjufrågor angående lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

1. Är du auktoriserad eller godkänd revisor?
2. Hur många år har du arbetat i branschen?
3. Har du någon gång gjort en rapportering angående penningtvätt?
4. Har rutinerna på er revisionsbyrå ändrats med tanke på den nya penningtvättslagen?
5. Anser du att utbildningen angående lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism varit tillräcklig?
6. Vad anser du om den vägledning som givits ut av FAR/SRS?
7. Vilka konsekvenser har lagen fått för just ditt arbete?
8. Vad kan göra att du blir misstänksam om att penningtvätt förekommer?
9. Hur säker vill du vara på att penningtvätt förekommit innan du rapporterar?
10. Vad tycker du om skyldigheten att anmäla penningtvätt?
11. Vad anser du om meddelandeförbudet?
12. Tror du kundernas tillit för tystnadsplikten kan påverkas av att man som revisor är skyldig att anmäla penningtvätt?
13. Tror du det finns risk att man undviker rapportera på grund av risken att förlora kunden?
14. Tror du att förtroendet för dig som revisor kan påverkas av att du är skyldig att anmäla penningtvätt?
15. Hur närgångna frågor upplever du att det går ställa till klienten om pengars ursprung, utan att relationen till klienten påverkas?
16. Tror du man kan tappa fokus på det ordinarie revisionsarbetet på grund av att man följer penningtvättslagen?
17. Hur upplever du möjligheterna att följa penningtvättslagen?
18. Har du några andra åsikter angående lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism?